

ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

УДК 159.928.23

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.2.7>

Олена МУЗИКА,

доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
кандидат психологічних наук, доцент,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3062-1989>
e-mail: o.muzyka@kubg.edu.ua

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОБРОБУТУ І ПРОФЕСІЙНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ТА СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті на основі аналізу наукових публікацій констатується, що психологічний добробут і професійна самоефективність є особистісно-ціннісними утвореннями, оскільки інтегрують накопичений досвід, актуальні способи самоздійснення, цілі та напрями саморозвитку в майбутньому. Встановлено також, що психологічний добробут і самоефективність мають виражені зв'язки, що дає змогу розглядати їх як взаємообумовлені й взаємопідкріплені феномени.

Дані емпіричного дослідження засвідчують, що в умовах війни старшокласники й студенти демонструють доволі низькі показники психологічного добробуту та професійної самоефективності, зв'язки між якими є досить слабкими. Кореляційний і факторний аналізи виявили конструкти, на основі яких можна розпочинати формування взаємозв'язку й взаємопідкріплення психологічного добробуту та професійної самоефективності. Це показники психологічного добробуту «особистісне зростання» і «цілі в житті» та професійної самоефективності — «стійкість до невдач, долання і воля».

Оскільки в умовах війни навряд чи можливо прямо впливати на підвищення психологічного добробуту, то тренінг професійної самоефективності можна розглядати як метод непрямого сприяння психологічному добробуту студентів. Він має включати вправи, спрямовані на особистісно професійний розвиток, зокрема рефлексію життєвих цілей і конкретизацію планів із їх реалізації на близьку (поточні плани), середню і далеку перспективу. У результаті освітній простір університету має стати середовищем, у якому кожне навчально-професійне досягнення студентів сприятиме зростанню їхнього психологічного добробуту, а останнє спонукатиме здобувачів вищої освіти до нових досягнень в особистісно-професійному розвитку.

Ключові слова: особистісні ресурси, особистісно-професійний розвиток, професійна самоефективність, психологічний добробут, ціннісний досвід.

©Музика О., 2024

Вступ. В умовах війни і постійної загрози життю природні для старшокласників процеси вибору напрямів продовження освіти й здобуття професії значно ускладнюються. На заваді ефективному плануванню майбутнього, зокрема й професійного, стає зниження рівня психологічного добробуту особистості. Відволікати від травмувальних подій і підвищувати рівень психологічного добробуту можуть регулярні успіхи в діяльності, яким сприяє сформована в процесі навчання самоефективність. Можна припустити, що

психологічний добробут і самоефективність є одними з найважливіших чинників, які визначають професійні домагання старшокласників та студентів і дають змогу складати плани особистісно-професійного розвитку на довготривалу перспективу. Кожна ситуація успіху, навіть незначного, сприяє зростанню як психологічного добробуту, так і самоефективності, у ній зароджується мотивація продовження діяльності чи планування нової. Таким чином, йдеться про взаємозв'язок і взаємозумовленість цих феноменів.

Кардинальні зміни соціального контексту і початок професіоналізації, що пов'язані зі вступом до закладу вищої освіти, на нашу думку, позначаються на співвідношенні між структурними компонентами психологічного добробуту і професійної самоефективності студентів. Відсутність кореляції між цими показниками може свідчити про кризові явища в особистісно-професійному розвитку, коли джерела психологічного добробуту й професійної самоефективності суб'єктивно сприймаються як ізольовані, такі, що лежать у різних, непов'язаних між собою сферах. Важливо визначити умови, за яких ці властивості будуть діяти сукупно та взаємопідсилувати одна одну: психологічний добробут сприятиме зростанню професійної самоефективності, а професійна самоефективність — зростанню рівня психологічного добробуту особистості.

Мета дослідження полягає у встановленні особливостей зв'язку між психологічним добробутом і професійною самоефективністю у старшокласників та студентів-першокурсників в умовах війни й окресленні напрямів їхнього розвитку в освітньому середовищі.

Методологія. У дослідженні використовувалася один із найпоширеніших інструментів вивчення психологічного добробуту — Шкала психологічного добробуту (К. Ріфф), що включає шість основних субшкал: позитивні стосунки (ПС), автономія (Ав), контроль ситуації (КС), особистісне зростання (ОЗ), цілі в житті (ЦЖ), самоприйняття (Са). Структурний підхід до показників психологічного добробуту дає змогу виявляти критично низькі значення і проєктувати відповідні розвивальні впливи. Для вивчення професійної самоефективності використовувалася опитувальник «Профіль професійної самоефективності студентів (ППСС)» (Музика, 2020). ППСС вимірює основні показники за шістьма шкалами: лідерство, цілі й мотиви професійної діяльності (ЛЦМ); здібності й впевненість (ЗУ); рефлексія й особисті стандарти (РОС); стійкість до невдач, долання і воля (СНДВ); самоосвіта й саморозвиток (СС); ціннісний досвід (ЦД).

Для встановлення особливостей зв'язку між психологічним добробутом і професійною самоефективністю було досліджено 70 учнів випускних класів і 76 студентів-першокурсників. Ці категорії досліджуваних мають чимало спільного. Старшокласники-випускники та студенти-першокурсники рефлексують власні особистісні властивості й зіставляють їх із вимогами професії, яку вони вибирають чи вже вибрали. Професійна самоефективність починає поступово формуватися рефлексійними процесами, що супроводжують вибір професії чи виконання перших навчально-професійних завдань. Діагностичні твердження методики ППСС дібрано так, що вони дають змогу проєктувати самоефективність, що сфор-

мувалася переважно шкільними досягненнями, на майбутню професійну діяльність. Важливо було дослідити, як саме відбувається цей процес, які його можливості для підвищення рівня психологічного добробуту студентів.

З урахуванням умов воєнного часу діагностування професійної самоефективності та психологічного добробуту старшокласників і студентів проводилося на е-платформі «Обдарованість TEST ONLINE», яка генерує і надсилає досліджуваним їхні індивідуальні результати та рекомендації для саморозвитку (Музика, Оснадчук, 2022). Кількісні характеристики вибірки дали змогу порівнювати середні показники окремих шкал психологічного добробуту та професійної самоефективності за допомогою *t*-критерію Стьюдента на рівні значимості $p < 0,05$.

Результати дослідження. Виявилось, що старшокласники і студенти в середньому мають фактично однакові рівні психологічного добробуту. Загальний показник — 321 і 322 бали відповідно. Для орієнтування зазначимо, що це відповідає нижній межі середнього рівня нормативних показників. Що стосується самоефективності, то вона вища у старшокласників — 284 бали. Нижчий рівень професійної самоефективності у студентів — 259 балів, очевидно, можна пояснити тим, що хоча самоефективність у них, як і в старшокласників, пов'язана переважно з навчальною діяльністю, але в студентів суттєво змінюються як вимоги до навчання, так і вся система пов'язаних з ним соціальних стосунків. Схоже, що кризові явища, які виникають зі вступом до закладу вищої освіти, позначаються на психологічному добробуті, рівень якого очевидно і так упав досить низько під впливом війни. Натомість криза проявляється у падінні показників професійної самоефективності студентів-першокурсників, які за всіма субшкалами поступаються показникам старшокласників (рис. 1).

Як видно з діаграми, студенти переважають старшокласників за показниками трьох субшкал психологічного добробуту: позитивні стосунки, автономія, особистісне зростання. Можна припустити, що ці дані відображають не стільки реальний стан речей, скільки позитивні емоції, зумовлені зміною статусу і пов'язаними з цим очікуваннями.

Кореляційний аналіз засвідчив відсутність суттєвого зв'язку як між загальними показниками психологічного добробуту й професійної самоефективності, так і між окремими їх субшкалами (табл. 1). Але оскільки цей зв'язок є доволі тісним у професіоналів (Cansoy, Parlar, Turkoglu, 2020), то він мав би формуватися вже під час вибору професії та професійного навчання. Очевидно, що відокремленість психологічного добробуту й професійної самоефективності, які теоретично мали би бути взаємопроникними, зумовлена війною, що позначається на свідомості старшокласників і студентів, зокрема на їхньому баченні сьогодення та прогнозуванні майбутнього.

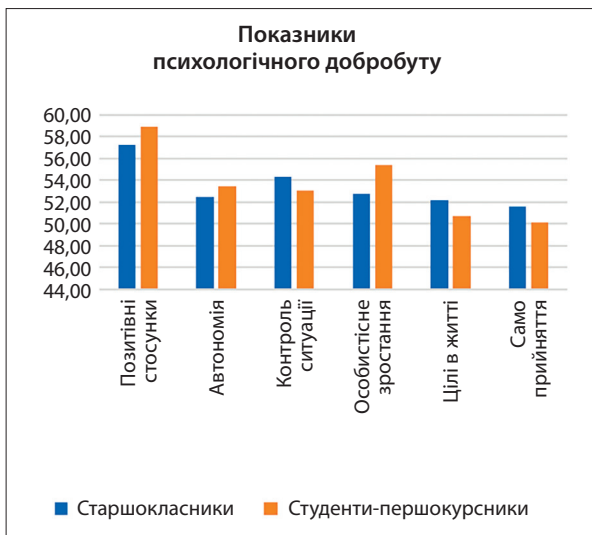

Рис. 1. Порівняльний аналіз показників психологічного добробуту й професійної самоефективності у старшокласників і студентів-першокурсників

Таблиця 1

МАТРИЦІ ІНТЕРКОРЕЛЯЦІЙ ПОКАЗНИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОБРОБУТУ Й ПРОФЕСІЙНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ В СТАРШОКЛАСНИКІВ І СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ

Старшокласники												
	ЛЦМ	ЗУ	РОС	СНДВ	СС	ЦД	ПС	Ав	КС	ОЗ	ЦЖ	Са
ЛЦМ	1,00											
ЗУ	0,54	1,00										
РОС	0,49	0,59	1,00									
СНДВ	0,44	0,65	0,70	1,00								
СС	0,51	0,73	0,59	0,53	1,00							
ЦД	0,62	0,69	0,76	0,67	0,80	1,00						
ПС	-0,10	-0,40	-0,41	-0,22	-0,28	-0,22	1,00					
Ав	-0,14	-0,35	-0,28	-0,21	-0,28	-0,21	0,67	1,00				
КС	0,27	0,13	0,13	0,19	0,23	0,29	0,51	0,45	1,00			
ОЗ	-0,02	0,01	0,05	0,26	-0,05	0,06	0,52	0,46	0,49	1,00		
ЦЖ	-0,21	-0,02	-0,08	0,07	-0,03	0,02	0,49	0,43	0,52	0,62	1,00	
Са	-0,23	-0,30	-0,07	0,05	-0,11	-0,03	0,47	0,50	0,36	0,52	0,67	1,00

Студенти-першокурсники												
	ЛЦМ	ЗУ	РОС	СНДВ	СС	ЦД	ПС	Ав	КС	ОЗ	ЦЖ	Са
ЛЦМ	1,00											
ЗУ	0,55	1,00										
РОС	0,47	0,50	1,00									
СНДВ	0,59	0,73	0,68	1,00								
СС	0,39	0,58	0,44	0,59	1,00							
ЦД	0,48	0,44	0,62	0,70	0,82	1,00						
ПС	-0,02	-0,22	0,26	0,16	0,07	0,16	1,00					
Ав	0,11	-0,25	0,29	0,00	-0,08	0,06	0,56	1,00				
КС	0,29	0,06	0,13	0,02	0,11	-0,01	0,09	0,63	1,00			
ОЗ	0,15	0,19	0,41	0,44	0,24	0,22	0,64	0,46	0,09	1,00		
ЦЖ	0,28	0,32	0,27	0,38	0,30	0,25	0,26	0,51	0,51	0,56	1,00	
Са	0,04	-0,24	0,08	-0,03	0,13	0,14	0,62	0,76	0,50	0,59	0,59	1,00

Слід зазначити, що все ж у кореляційних матрицях є кілька пар показників, значимі зв'язки між якими дають зрозуміти напрями вибудови копінг-стратегій старшокласниками і студентами в умовах війни. У старшокласників це показники КС (контроль ситуації), які в межах психологічного добробуту корелюють із ПС (позитивні стосунки) ($r=0,51$) та Ав (автономія) ($r=0,45$), а також із важливим показником професійної самоефективності — ЛЦМ (лідерство, цілі, мотиви) ($r=0,27$), основою якого є суб'єктна активність. Схоже, що самоефективність у цьому контексті спрямовується переважно на контроль ситуації. Особистісна автономія забезпечується взаємо-

допомогою і позитивними стосунками з контактним оточенням.

Для студентів своєрідним містком між психологічним добробутом і професійною самоефективністю виявився показник ОЗ (особистісне зростання), який значимо корелює з СНДВ (стійкість до невдач, долаття і воля) ($r=0,44$). Це, як і в старшокласників, є відображенням ситуаційних, зумовлених воєнним станом копінг-стратегій. Особистісне зростання, яке студенти-першокурсники пов'язують зі вступом до закладу вищої освіти, для них є значимим конструктом, і вони готові докладати зусиль для того, щоб підтримувати його й у майбутньому.

Більше інформації про співвідношення психологічного добробуту та професійної самоефективності може дати факторний аналіз даних, оскільки відображає внесок кожної змінної в її взаємозв'язках з іншими (табл. 2).

Факторні структури даних старшокласників і студентів-першокурсників виявилися схожими. В обох випадках провідним виявився фактор, який утворюють показники професійної самоефективності (38 % дисперсії). При цьому лише один із показників професійної самоефективності, а саме «лідерство, цілі і мотиви професійної діяльності», не корелює з першим фактором на значимому рівні. Схоже, що ситуація, пов'язана з воєнними діями, блокує суб'єкту активність значної частини досліджуваних, спрямовану на особистісно-професійний саморозвиток.

Другий фактор (відповідно 28,59 % і 25,68 % дисперсії) утворюють показники психологічно-

го добробуту. У старшокласників це «особистісне зростання», «цілі в житті» і «самоприйняття». У студентів із цього переліку випали «цілі в житті», що з огляду на те, що пов'язаний з професійними цілями показник «лідерство, цілі, мотиви» теж виявився незначимим, може свідчити про зумовлену війною ситуаційну фрустрацію життєвих цілей. Натомість додався конструкт «позитивні стосунки», який, очевидно, необхідний для забезпечення процесу соціальної рефлексії і валідації «самоприйняття» й «особистісного зростання» у новому статусі студента.

Третій фактор (відповідно 8,45 % і 11,11 % дисперсії) відображає потребу старшокласників контролювати непевну внаслідок війни ситуацію і позитивні стосунки з оточенням як єдиний доступний засіб цього контролю. У студентів «контроль ситуації» є єдиним конструктом, який значимо корелює з третім фактором.

Таблиця 2

РЕЗУЛЬТАТИ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ
МЕТОДОМ ГОЛОВНИХ КОМПОНЕНТ ІЗ VARIMAX-РОТАЦІЄЮ

Показники		Старшокласники			Студенти-першокурсники		
		Factor I	Factor II	Factor III	Factor I	Factor II	Factor III
Професійна самоефективність	Лідерство, цілі, мотиви	0,69	-0,38	0,40	0,69	-0,15	0,35
	Здібності й упевненість	0,85	-0,12	-0,10	0,83	-0,27	0,06
	Рефлексія й особисті стандарти	0,84	0,05	-0,20	0,73	0,29	0,07
	Стійкість до невдач, долання і воля	0,81	0,25	-0,15	0,90	0,15	-0,01
	Самоосвіта і саморозвиток	0,84	-0,10	0,02	0,79	0,07	0,03
	Ціннісний досвід	0,91	0,00	0,07	0,82	0,20	-0,05
Психологічний добробут	Позитивні стосунки	-0,32	0,39	0,75	0,01	0,91	0,04
	Автономія	-0,30	0,41	0,66	-0,09	0,60	0,68
	Контроль ситуації	0,30	0,36	0,73	0,03	-0,01	0,94
	Особистісне зростання	0,11	0,74	0,35	0,32	0,79	0,14
	Цілі в житті	0,01	0,84	0,25	0,34	0,34	0,66
	Самоприйняття	-0,11	0,83	0,18	-0,08	0,71	0,58
% Total		38,04	28,59	8,45	38,11	25,68	11,11

Факторно-семантична модель (рис. 2) візуалізує зв'язки між компонентами психологічного добробуту й професійної самоефективності студентів та показує конструкти, на основі яких можливе їх зближення. Щодо останніх, то наразі це два, а саме «особистісне зростання» і «цілі в житті», які корелюють із обома основними факторами. І хоча ці конструкти відображають показники психологічного добробуту, за змістом вони перетинаються зі складниками професійної самоефективності.

Обговорення. З огляду на психологічні труднощі, які виникають при переході з одних на інші освітні рівні, особливо в умовах війни, видається доцільним орієнтуватися на розвиток тих яко-

стей, які найповніше забезпечують особистісний розвиток (Palamar et al., 2023). У момент вступу випускників до закладу вищої освіти на перший план висувається особистісно-професійний розвиток і ті властивості, які необхідні для нього на початковому етапі професіоналізації, зокрема психологічний добробут і самоефективність.

Дослідники спочатку вивчали обидві властивості як відокремлені. Психологічний добробут розглядався як емоційний стан, що виникає в результаті задоволення тих чи інших потреб (Diener, Suh, Lucas, Smith, 1999). Самоефективність вивчалася як певна суб'єктивна характеристика, що дає змогу людині прогнозувати успішність власної діяльності й коригувати рівень домагань залежно

від складності експериментальних завдань (Бандура, 1986). Накопичення дослідницьких даних засвідчило, що психологічний добробут і самоефективність часто бувають взаємопов'язаними і на них, окрім ситуаційних чинників, впливають й інші, такі як попередній досвід, стійкість, життєві плани тощо (Сердюк, 2021; Титаренко, 2018; Gautam, Ningthoujam, Singh, 2019; Siddiqui, 2015; Xiangrong He, Siyi Fang, Lei Du, 2023). Останні значною мірою відображають відрефлексовані людиною і валідизовані індивідуальним досві-

дом цілі, способи й напрямки саморозвитку, які є цінними для неї і яких вона збирається дотримуватися, які є підставами для планування особистісного саморозвитку та критеріями для оцінки його поточного стану й рубіжних етапів. Отже, психологічний добробут і самоефективність включаються в систему особистісних цінностей людини. Таким чином оформився евдемонічний (ціннісний) підхід до вивчення психологічного добробуту (Ryff, 2013) та особистісно-ціннісний підхід до самоефективності.

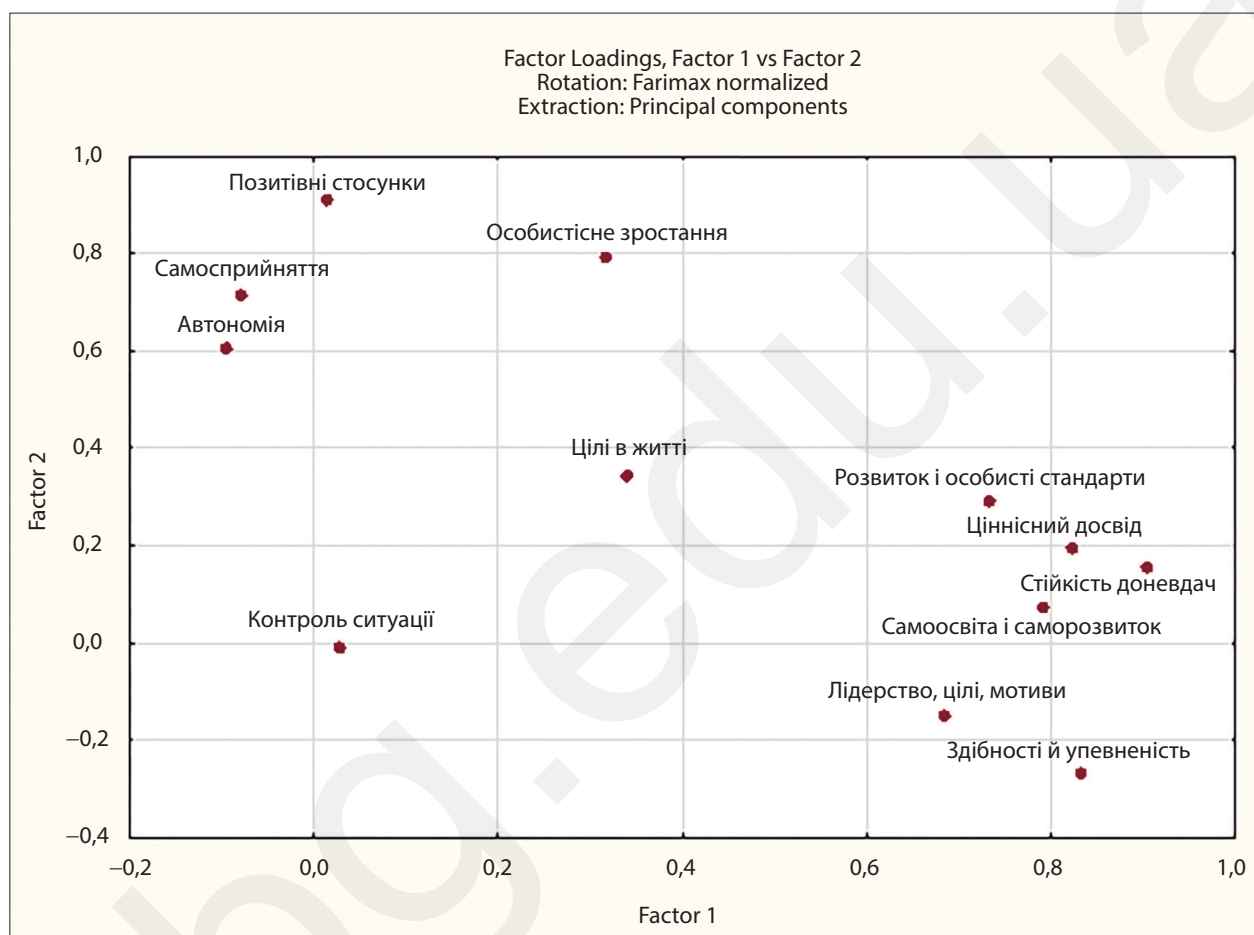

Рис. 2. Факторно-семантична модель взаємозв'язку психологічного добробуту й професійної самоефективності студентів

У контексті нашого дослідження важливими видаються дані про зв'язок психологічного добробуту й самоефективності в контексті навчально-професійної діяльності. Зокрема, було встановлено, що вплив ефективних освітніх практик на благополуччя учнів через самоефективність є значним як на індивідуальному рівні, так і на рівні групи (Lera, Leon-Perez, Ruiz-Zorrilla, 2023). Високий рівень самоефективності вчителів супроводжується високими оцінками їхнього психологічного добробуту (Lipińska-Grobelny, Narska, 2021), а також самоефективність учителя є прогностичним фактором психологічного добробуту (Cansoy, Parlar, Turkoglu, 2020).

Травмувальні події негативно впливають на психологічний добробут і самоефективність. У людей формуються різноманітні захисні копінг-стратегії. Дослідження виявили найтипівіші практики самозбереження та оздоровчої навігації в сучасних екстремальних воєнних умовах. На першому місці — побутові, рутинні практики, пов'язані із задоволенням базових потреб; на другому — сімейні, комунікативні практики, пов'язані з пошуком опори у близьких стосунках; на третьому — робочі практики, пов'язані з пошуком опори у професійній діяльності, навчанні (Титаренко, 2023). Результати досліджень М. Satyarthi, М. Malhotra (2021) засвідчили, що існує негативна

кореляція між ставленням до змін і самоефективністю студентів.

Навіть віддалені від місця подій спостереження людей за війною в Україні негативно позначаються на їхньому психічному стані. У студентів університетів Німеччини та Фінляндії вони провокували занепокоєння і тривогу, були перешкодами в навчанні. Водночас дослідники підкреслили важливість самоефективності як ресурсу для зменшення травматичних впливів (Greenglass, Begic, Buchwald, Karkkola, Hints, 2023).

Українські дослідники, відзначаючи, що рівень психологічного благополуччя знижується під час війни, водночас доводять, що самоефективність є важливим особистісним ресурсом його підвищення як у період воєнних дій, так і в період післявоєнного відновлення (Кокун, 2022; Креденцер, 2023; Музика, 2022; Чиханцова, Сердюк, 2023).

Висновки. Психологічний добробут і професійна самоефективність є особистісно-ціннісними

утвореннями, які за умови їх взаємозв'язку значною мірою визначають професійно-особистісний розвиток майбутніх фахівців. В умовах війни професійна самоефективність може розглядатися як чинник підвищення рівня психологічного благополуччя. Тренінг професійної самоефективності як метод непрямого сприяння психологічному добробуту студентів доцільно першочергово спрямовувати на рефлексію персонального ціннісного досвіду й наповнення реальним змістом конструктивних «особистісних зростань», «цілі в житті», «стійкість до невдач, долання і воля» та визначення на їхній основі близьких, середніх та віддалених перспектив особистісно-професійного саморозвитку.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у вивченні динаміки психологічного добробуту й професійної самоефективності протягом навчання в університеті та у вивченні можливостей психологічного тренінгу для оптимізації їхніх взаємозв'язків і взаємовпливів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кокун О. М. Всеукраїнське опитування «Твоя життєстійкість в умовах війни»: препринт. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2022. 46 с.
2. Креденцер О. В. Професійна самоефективність та її роль у забезпеченні психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій в умовах війни та повоєнного відродження: теоретичний аналіз проблеми. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2023. № 2–3(29). С. 52–64. DOI: <https://doi.org/10.31108/2.2023.2.29.5>
3. Музика О. Л. Психологічні особливості ціннісного самовизначення старшокласників із ознаками обдарованості. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Т. VI, вип. 17. Київ — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. С. 33–46.
4. Музика О. Л. Ціннісна підтримка самоідентичності обдарованої особистості в освітньому просторі. *Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості в умовах воєнного стану: матеріали науково-практичної онлайн конференції* (Київ, 23–25 червня 2022 р.). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 219–231.
5. Музика О. Л., Музика О. О., Осадчук Ю. О. Розроблення е-платформи для психологічного онлайн-тестування обдарованих старшокласників і студентів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2022. Т. 89, № 3. С. 162–177. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4700>
6. Музика О. О. Розвиток самоефективності студентів у процесі адаптаційного тренінгу. *Освітологічний дискурс*, 2020. № 2(29). С. 132–142. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.2.11>
7. Самодетермінація психологічного благополуччя особистості: монографія / за ред. Л. З. Сердюк. Київ — Львів: Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 236 с.
8. Титаренко Т. М. Навігація особистості у травматичних життєвих обставинах: ландшафти життєтворення. *Українська психологія. XXI століття. Початок*. (Дні української психології в Берліні): матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (Київ, 27–28 квітня 2023 р.). Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. С. 48–52.
9. Титаренко Т. М. Способи підвищення психологічного благополуччя особистості, що пережила травму. *Психологія: теорія і практика*. 2018. Вип. 1 (1). С. 112–119.
10. Чиханцова О. А., Сердюк Л. З. Особистісні ресурси та їх вплив на життєстійкість особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2023. № 62. С. 23–43. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2023-62.23-43>
11. Bandura A. *Social Foundations of Thought and Action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1986. 617 p.
12. Cansoy R., Parlar H., & Turkoglu M. E. A Predictor of Teachers' Psychological Well-Being: Teacher Self-Efficacy. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2020. № 12 (4). Pp. 41–55. <https://doi.org/10.15345/ijoes.2020.04.003>
13. Diener E., Suh E. M., Lucas R. E., & Smith H. L. Subjective Well-Being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 1999. № 125 (2). Pp. 276–302. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276>
14. Gautam V., Ningthoujam S., & Singh T. Impact of Psychological Capital on Well-Being of Management Students. *Theoretical Economics Letters*, 2019. № 9. Pp. 1246–1258. <https://doi.org/10.4236/tel.2019.95081>

15. Greenglass E., Begic P., Buchwald P., Karkkola P., & Hintsala T. Anxiety and Watching the War in Ukraine. *International Journal of Psychology*, 2023. <https://doi.org/10.1002/ijop.13099>
16. Lera M. J., Leon-Perez J. M., & Ruiz-Zorrilla P. Effective educational practices and students' well-being: the mediating role of students' self-efficacy. *Current Psychology*, 2023. № 42 (26), Pp. 22137–22147. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03266-w>
17. Lipińska-Grobelny, A., Narska, M. Self-Efficacy and Psychological Well-Being of Teachers. *E-mentor*, 2021. № 3(90), Pp. 4–10. <https://doi.org/10.15219/em90.1517>
18. Palamar B. I., Hrynevych L. M., Khoruzha L. L., Bratko M. V., Palamar S. P., Muzyka O. O., & Leontieva I. V. Psychoemotional Problems of Participants in the Educational Process under Martial Law: From emergence to overcoming. *Wiadomości Lekarskie Medical Advances*, 2023. № 76(4). Pp. 778–785. <https://doi.org/10.36740/WLek202304112>
19. Ryff C. D. Psychological Well-Being Revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 2013, 83(1), 10–28. <https://doi.org/10.1159/000353263>
20. Ryff C. D., & Keyes C. L. M. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1995, 69(4), 719–727. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>
21. Satyarathi M., & Malhotra M. Relationship between Self-Efficacy, Psychological Well-Being and Attitude towards Change among College Students. *Psychology and Education*, 2021, 58(4), 1965–1975.
22. Siddiqui S. Impact of self-efficacy on psychological well-being among undergraduate students. *The International Journal of Indian Psychology*, 2015, 2 (3), 5–16. <https://doi.org/10.25215/0203.040>
23. Xiangrong He, Siyi Fang, & Lei Du. Study on the Relationship Between Self-Efficacy and Psychological Well-Being among Chinese College Students. *Studies in Psychological Science*, 2023. Vol. 1. № 3. 53–58. <https://doi.org/10.56397/SPS.2023.12.07>

REFERENCES

- Kokun, O. M. (2022). Vseukrainske opytuvannia «Tvoia zhyttiistiikist v umovakh viiny»: preprint [All-Ukrainian survey «Your Vitality in the Conditions of War»: preprint]. Kyiv: Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy, 46 [in Ukrainian].
- Kredentser, O. V. (2023). Profesiina samoeфекtyvnist ta yii rol u zabezpechenni psykholohichnoho zdorovia personalu osvitych orhanizatsii v umovakh viiny ta povoiennoho vidrozdzhennia: teoretychnyi analiz problem [Work Self-efficacy and Its Role in Promoting Psychological Health of the Staff of Educational Organizations in the Conditions of War and Post-war Revival: A theoretical analysis of the problem]. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia*, 2–3(29), 52–64 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31108/2.2023.2.29.5>
- Muzyka, O. L. (2020). Psykholohichni osoblyvosti tsinnisnoho samovyznachennia starshoklasnykiv iz oznakamy obdarovanosti [Psychological features of value self-determination of high school students with signs of giftedness]. *Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy*, VI, 17. Kyiv-Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 33–46 [in Ukrainian].
- Muzyka, O. L. (2022). Tsinnisna pidtrymka samoidentychnosti obdarovanoi osobystosti v osvitynomu prostori [Valuable support of the self-identity of a gifted individual in the educational space]. *Proiektuvannia rozvytku ta psykholoho-pedahohichnoho suprovodu obdarovanoi osobystosti: v umovakh voiennoho stanu: materialy naukovo-praktychnoi onlain konferentsii (Kyiv, 23–25 chervnia 2022 r.)*. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy, 219–231 [in Ukrainian].
- Muzyka, O. L., Muzyka, O. O., & Osnadchuk, Yu. O. (2022). Rozroblennia e-platfomy dlia psykholohichnoho onlain-testuvannia obdarovanykh starshoklasnykiv i studentiv [Development of e-platform for psychological online testing of gifted senior pupils and students]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, 89(3), 162–177 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4700>
- Muzyka, O. O. (2020). Rozvytok samoeфекtyvnosti studentiv u protsesi adaptatsiinoho treninhu [Development of students' self-efficacy in the process of adaptation training]. *Osvitolohichnyi dyskurs [Educological Discourse]*, 2 (29), 132–142 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.2.11>
- Samodeterminatsiia psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti [Self-determination of the psychological well-being of the personality]. (2021). Monohrafiia, za red. L. Z. Serdiuk, Kyiv-Lviv: Vydavets Viktoriia Kundelska, 236 [in Ukrainian].
- Tytarenko, T. M. (2023). Navihatsiia osobystosti u travmatychnykh zhyttievnykh obstavynakh: landshafy zhyttievorennia [Personal navigation in traumatic life circumstances: landscapes of life creation]. *Ukrainska psykholohiia. XX! stolittia. Pochatok*. (Dni ukrainskoi psykholohii v Berlini): materialy naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu 27–28 kvitnia 2023 roku. Kyiv: Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy, 48–52 [in Ukrainian].
- Tytarenko, T. M. (2018). Sposoby pidvyshchennia psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti, shcho Perezhyla travmu [Ways to increase the psychological well-being of a person who has survived a trauma]. *Psykholohiia: teoriia i praktyka*, 1(1), 112–119 [in Ukrainian].

Chykhantsova, O. A., & Serdiuk L. Z. (2023). Osobystisni resursy ta yikh vplyv na zhyttiistiikist osobystosti [Personal resources and their influence on the vitality of the personality]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 62, 23–43 [in Ukrainian].

<https://doi.org/10.32626/2227-6246.2023-62.23-43>

Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall [in English].

Cansoy, R., Parlar, H., & Turkoglu, M. E. (2020). A Predictor of Teachers' Psychological Well-Being: Teacher Self-Efficacy. *International Online Journal of Educational Sciences*, 12(4), 41–55 [in English].

<https://doi.org/10.15345/iojes.2020.04.003>

Diener, E., Suh, E.M., Lucas, R.E., & Smith, H.L. (1999). Subjective Well-Being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276–302 [in English]. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276>

Gautam, V., Ningthoujam, S. & Singh, T. (2019). Impact of Psychological Capital on Well-Being of Management Students. *Theoretical Economics Letters*, 9, 1246–1258 [in English].

<https://doi.org/10.4236/tel.2019.95081>

Greenglass, E., Begic, P., Buchwald, P., Karkkola, P., & Hintsala, T. (2023). Anxiety and Watching the War in Ukraine. *International Journal of Psychology* [in English].

<https://doi.org/10.1002/ijop.13099>

Lera, M. J., Leon-Perez, J. M., & Ruiz-Zorrilla, P. (2023). Effective educational practices and students' well-being: the mediating role of students' self-efficacy. *Current Psychology*, 42(26), 22137–22147 [in English].

<https://doi.org/10.1007/s12144-022-03266-w>

Lipińska-Grobelny, A. & Narska, M. (2021). Self-efficacy and psychological well-being of teachers. *E-mentor*, 3(90), 4–10 [in English].

<https://doi.org/10.15219/em90.1517>

Palamar, B. I., Hrynevych, L. M., Khoruzha, L. L., Bratko, M. V., Palamar, S. P., Muzyka, O. O., & Leontieva, I. V. (2023). Psychoemotional Problems of Participants in the Educational Process under Martial Law: From emergence to overcoming. *Wiadomości Lekarskie Medical Advances*, 76(4), 778–785 [in English].

<https://doi.org/10.36740/WLek202304112>

Ryff, C.D. (2013). Psychological Well-Being Revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83(1), 10–28 [in English].

<https://doi.org/10.1159/000353263>

Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719–727 [in English]. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>

Satyarthi, M., & Malhotra, M. (2021). Relationship between Self-Efficacy, Psychological Well-Being and Attitude towards Change among College Students. *Psychology and Education*, 58(4), 1965–1975 [in English].

Siddiqui, S. (2015). Impact of self-efficacy on psychological well-being among undergraduate students. *The International Journal of Indian Psychology*, 2(3), 5–16 [in English].

<https://doi.org/10.25215/0203.040>

Xiangrong, He, Siyi, Fang, & Lei, Du (2023). Study on the Relationship Between Self-Efficacy and Psychological Well-Being Among Chinese College Students. *Studies in Psychological Science*, 1(3), 53–58 [in English].

<https://doi.org/10.56397/SPS.2023.12.07>

Olena MUZYKA,

Candidate of Sciences in Psychology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Educology
and Psychological and Pedagogical Sciences,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3062-1989>
e-mail: o.muzyka@kubg.edu.ua

RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOLOGICAL WELL-BEING AND PROFESSIONAL SELF-EFFICACY OF SENIOR PUPILS AND STUDENTS IN WAR CONDITIONS

The article, based on the analysis of scientific publications, states that psychological well-being and professional self-efficacy are personal and value formations, as they integrate accumulated experience, actual ways of self-realization, goals, and directions of self-development in the future. It was also established that psychological well-being and self-efficacy have pronounced connections, which allows them to be considered as mutually determined and mutually reinforcing phenomena.

The data of the empirical study show that in the conditions of military operations, high school students and students demonstrate rather low indicators of psychological well-being and professional self-efficacy, the connections between which are rather weak. Correlational and factor analyses have identified a number of constructs that can be used to initiate a relationship between well-being and professional self-efficacy. These are indicators of psychological well-being such as “personal growth” and “purpose in life” as well as professional self-efficacy including “resistance to failure, adversity and will”.

Since in the conditions of war it is hardly possible to directly influence the improvement of psychological well-being, professional self-efficacy training can be considered as a method of indirectly promoting the psychological well-being of students. It should include exercises aimed at personal and professional development, in particular at reflecting on life goals and specifying plans for their implementation in the near (current plans), medium and long term. As a result, the educational space of the university should become an environment in which each educational and professional achievement of students will contribute to the growth of their psychological well-being, and the latter will encourage them to new achievements in personal and professional development.

Keywords: personal resources, personal and professional development, professional self-efficacy, psychological well-being, valuable experience.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2024

Прийнято до друку 20.06.2024